

187

Board
of
Directors

187
1715

P.K.

A SOPRONI
KERESKEDELMI- ÉS IPAR-KAMARA
FŐJELENTÉSE

AZ

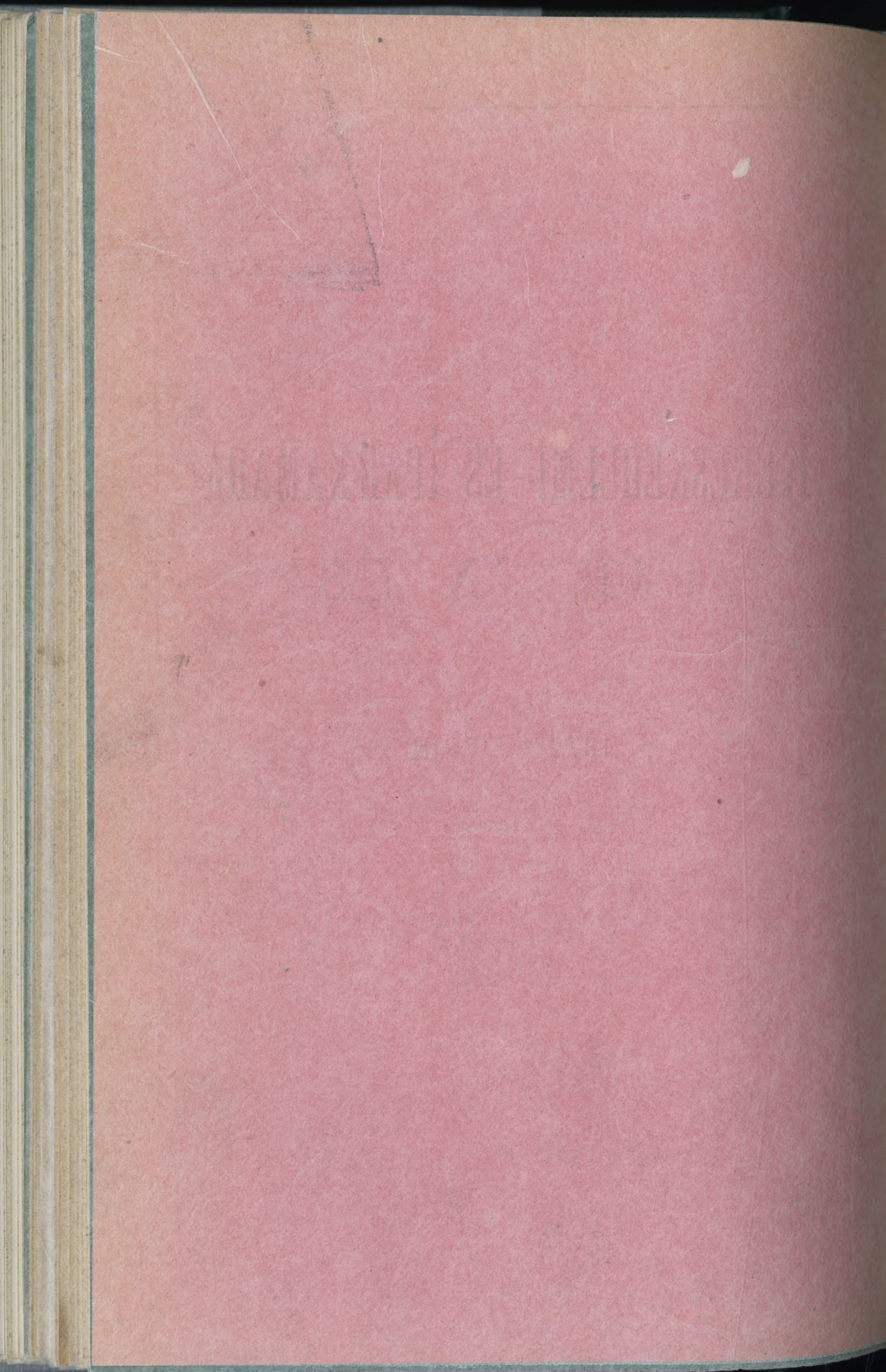
1872-DIK ÉVRŐL.

3.

1873

NYOMATOTT SÓPROKON RÖMVALDEK KIRÁLYNÁL.

A SOPRONI
KERESKEDELMI- ÉS IPAR-KAMARA
FŐJELENTÉSE

AZ

1872-DIK ÉVRŐL.

1873.

L1572 005 61932

DE BALLACI GÉZA

Nagyméltóságú magy. kir. földművelési, ipar- és kereskedelmi Miniszterium!

A soproni ipar- és kereskedelmi kamara az üzleti viszonyok körül tett észletei, valamint az ipar és kereskedelemnek állapotáról szóló 1872-diki jelentését felterjeszteni szerencséltetik.

Utolsó jelentését a korábban szokásban volt mód szerint 1871. évi November havában mutatá be, abban 3 évi 1866-tól 1869-ig terjedő időszakot tárgyalván.

Ennek következtében ezen jelentés az első, mely az 1868. VI. t. cz. 3. §-a c) betűje rendeletének felel meg, miért is némely szakasznál a világosság szempontjából az utolsó jelentéshez csatlakozand és itt-ott az iparnak és kereskedelemnek 1870. és 1871-iki viszonyait is érinteni fogja.

Ezt előrebocsájtva, a kamara áttér tulajdonképi jelentésének előterjesztésére. —

Az ipar- és kereskedelmi kamarák intézményének magyarhonban szervezése és az állami alkotmányos életbei felvétele óta ezen — népgazdászati szempontból annyira fontos miniszterium vezényletében már háromszori változás történt. A miniszteri, valamint az ennek folytán elmellőzhetlen elv- és rendszer-változások, mit sajnálattal ki kell jelentenünk, a magyar-osztrák államszervezet idült jelenségeihez látszanak tartozni, mely ily viszonyok mellett soha életető erőhöz nem juthat.

A földművelési, ipar- s kereskedelmi miniszterium vezetésére meghívott mindegyik egyéniség hivatását meglehetősen mérvű bátor-

sággal kezdé meg, és egyike sem nélkülözé a határozott jó szándékot arra nézve, hogy idétlen kísérletek mellőzésével s mindenkor a haladásnak szolgálva, az országban azon előfeltételek létesíttessenek, melyek a forgalmi élet és az anyagi jólét üdvös fejlődéséül szükségesek; az országgyűlésen gyakran igen szép, a legszabadelvűbb közgazdászati programot fejtegető szónoklatok tartattak, de ha azt kérdjük: hogy minők jelenben a kereskedelem és ipar, valamint az államgazdászati és társadalmi élet viszonyai? — a felelet nem igen lesz kielégítő.

A kereskedelem még a legbővebb termésű években is a közlekedési utak sanyaru állapota miatt általán pang; a termőföldnek nagy térségei az árvizek által rendszerint elöntetnek, mert a folyók és patakok nem szabályozvák; az ipar ezen káros események folytán le van sujtva és sok iparág rövid fennállás után megszűnt lenni, vagy csak áléletet teng; ezzel szemben pedig az ország pénzügyi helyzete az adófelemelést parancsoló szükséggé teszi.

Nem ismerjük félre a magas kormányának abbéli kötelmét, hogy az állam szükségletének fedezéséről gondoskodnia kell; nem is vagyunk okszerű adófelemelésnek elvileges ellenei; de minden eréllyel utalnunk kell a mai nap még hiányzó azon tényezőkre, melyek az adófelemelést lehetővé tennék, azon tényezőkre, melyek segítségével folytonos és szakadatlan forgalom fenntartható és az országnak új meg új segélyforrások megnyíllanak.

Szent kötelességünknek tartjuk, ezen körülményre alázatos jelentésünkben komoly súlyt fektetni, hogy magunkat küldőink által később netalán teendő szemrehányások ellen megóvjuk.

Nem azt ismerjük el loyális, hazáját szerető és felvirágzását óhajtó hazafinak, ki létező bajokat eltakarni vagy elsimítani akar, hanem azt, ki elég bátorsággal bír a hiányokat fölfedezni és azok eltávolítására szakadatlanul törekedni.

Egy további, a hazafit és a rendezett viszonyok barátját legnagyobb aggodalommal eltöltő jelenséget, mely az 1872-dik év folyamában megdőbbséget módton feltűnt, hallgatással nem mellőzhetünk.

A mindenütt, még a legcsekélyebb vidéki városban is uralgó alapítási szédelgés, melynek egyedüli célja, minél csekélyebb fáradsággal és költséggel gyorsan gazdagodni és minden kockázat nélkül az engedélyeseknek zsiros nyereséget biztosítani, már annyira elterjedt és a kamatlábat oly meseszerűen fölszigázta, hogy ez

által az üzletvilágtól a rendes üzleti keresletre szükséges tőke teljesen elvonva van.

Vagy talán gondolható, hogy kereskedő vagy iparos olyan pénzzel, melyért 12—14%-ot fizet, működhessen, a nélkül, hogy bizonyos veszélybe ne sodortassék?

De a földbirtok is e viszonyok alatt kimondhatlanul szenved, mert mai nap az sem kaphat 9%-on alul pénzt, mihez még a közbenjárásnak szerfeletti költsége járul.

Hogy hová vezetnek ezen természetellenes és egészségtelen viszonyok, azt könnyű eltalálni: a lakosság teljes elszegényülésére, a kincseknek egyes kezekbei összehalmozására, az egykor oly jó módú középosztálynak végromlására.

Az alapítási ügy oly ösvényre jutott, mely a szédelgés tetőpontjául tekintendő. Minden, csak némi jelentőséggel bíró kis helyen, takarékpénztár vagy tetszés szerinti bank alapittatik. Az alapítók azonban nem tartoznak a helybeli vagyonosabb és értelmesebb lakosok sorába, hanem egy valahol máris létező bankintézet, mely éppen jobb üzletet nem tud, valamely helyre nézve takarékpénztárt kér engedélyeztetni, a nyilvános aláírásra szánt, többnyire nevetséges csekélységű részvény mennyiséget darabonkinti 10—20 ft. felfizetéssel aláírásra bocsájtja, mesterségesen készített tömeges túljegyzést eszközöl, melyet arra használ, hogy az intézet javára zajt üssön, és ha a hiszékeny kedélyek már elegendőképp előkészítvék és fogékonyá tévék, a maga — t. i. az alapítók számára fenntartott részvényeket mesterségesen fölcsigázott magas áron vásárra dobja, a nyereséget szépen zsebre teszi, a lépre ment részvénytulajdonosok pedig nézhetik, hogy miként kezelik továbbá intézetüket és miként kaphatnak drágán vásárolt részvényeik után csak némileg megfelelő kamatot; — mi természetesebb tehát, mint az, hogy a kamatláb fölemeltetik.*)

*) Jegyzet. A fentebbi iratott 1873 évi April havában; azóta a Május havában beállott börze-válság aggodalmunkat nem csak alaposnak bizonyította, de azt messze túl is haladta. A bécsi börzén kiütött hallatlan válság pusztítólag hat és elnyeli áldozatait; a károsultak jajveszéklése átjárta az ország vidékeit. Ha a tömérdek kárból csak egy jó: t. i. azen tanulság merítettik, hogy a munka becse mindenek fölött áll, és ha a lakosság ismét a munkához visszatér, akkor a szegénységéből még áldás származhatna.

Mind ehhez járul még az őrjögös börze-játék, az ugynevezett különbözőeki üzlet, melybe az egyesek gyors gazdagodási vágytól elragadtatva erejükön felül bocsátkoznak, minek gyakori vége a tönkretétel. --

Ez érdemben a kamarai kerület minden vidékéből jelentések érkeztek hozzánk, melyekben panasz tételik, hogy a kereskedelmi viszonyok kedvezőtlen volta miatt, az üzletvilág nagy része a polgári foglalkozástól, a becsületes kereslettől elfordult és magát az erkölcstelenítő börze-üzlet karjaiba vetette.

Ez talán sokaknak, kik e jelenségek szemlélésére fogókony-sággal nem bírnak, túlzottnak tetszhetik, de a mit mondtunk — elég sajnós — teljesen megfelel a valóságnak.

A kamarának mélyen fájlalnia kell, hogy a részvénytársulatokról szóló törvényjavaslat, az üdvös fejlődés és anyagi szilárdulás nagy kárára mindeddig törvénné nem lett.

Egyáltalán nem kívánjuk a magas kormánytól, hogy a közön-séget szabad akaratóban akadályozza, és készséggel megengedjük, hogy a panaszlott viszonyokat a törvény egymaga alaposan nem orvosolhatja, mert itt kell, hogy a közmondás teljesedjék: „Kárán okul az ember“; de törvénnyel sok visszaélés megelőzhető és meg-gátolható. Egyébiránt ily törvénynek hozásával s életbeléptetésével a magas kormány a lakosság iránti kötelemét teljesíti és magát kés-sőbbi — mulasztás esetében bizonyval bekövetkező szemrehányások ellen megóvjá.

Nem akarjuk s nem szabad elhallgatnunk, miszerint sajná-lattal tapasztaltuk, hogy a kamarák az utolsó években történt tönie-ges alapításoknál teljesen mellőztettek és hogy véleményük feles-legesnek tekintetett.

Nézetünk szerint a kereskedelmi és iparkamarák nem csekély jelentőségű feladatához tartozna, hitelintézetek alapításánál, melyek az ország gazdasági életébe oly mélyen bevágnak és fejlődésére szintugy termékenyítőleg, mint ártalmasan hathatnak, a magas kor-mányt tapasztalatból és közvetlen észlelethől meritett tanácsukkal támo-gatni.

Szilárdul meg vagyunk győződve, hogy ha ez által az alapi-tási áramlat föl nem tartatik is de bizonyval korlátoltatik.

Az állami szilárdulás körül fölmerült örvendetes tényül fel-emlilendő a törvénykezési és helyhatósági szervezés, t. i. az igaz-ságszolgáltatásnak a közigazgatástól elválasztása.

Ez által Magyaroszágra nézve új korszak nyílt meg, mely a hitel, valamint hazánk hatalmi állásának emelkedésében és szilárdulásában nyilvánulni fog.

Igaz ugyan, hogy ezen intézkedés mind az országgyűlésen, mind az országban sok szenvedélyt keltett, mi tekintettel a történeti multra, könnyen felfogható; de azon nagy kör, mely küldöink ezereit magában foglalja, és mely leginkább képes a rendes igazságszolgáltatás és közigazgatás jótéteményét becsülni, ezen kérdésnek megoldását azon elvileges értelemben, a mint bekövetkezett, már régen óhajtá.

Azonban a törvénykezés szervezésével, mely első sorban derék tisztviselőket kíván, melyekben Magyarország mai nap érzékeny hiányt szenved, még nincs minden megtéve. A miink van, az még csak az alap, a lényegét pedig: a rendezett igazságszolgáltatást még mindig nélkülözzük, mert nincs codificált polgári és büntető törvényünk, kereskedelmi törvénykönyvünk, váltójogunk és czélszerű csőd eljárásunk.

A polgári pernek békebiróságok általi olcsóbbítására a kis forgalomban oly gyakran előforduló és ugyanazért erre nézve annyira fontos esetekben — misem történt.

Az illetéktörvény minden visszásságaival és az igazságos megadóztatás elvei elleni kiáltó hiányaival változatlanul fennáll, mint oly intézmény, mely az igazságszolgáltatást jövedelmező regale-vá teszi. —

A kereseti és jövedelmi adók rendezése tekintetében semmi sem tétetett; ezen adók felemeltettek ugyan, de az egész törvénynek, valamint az összes adóügynek egyuttali reformja nélkül.

A regale-javadalmak beszüntetését czélszó törvény még mindig várva-váratik.

Hasonlókép hátra van még a közjegyzői intézménynek, nemkülömben az új mérték- és súlyrendszernek behozása, mely utóbbi a szomszédos Austriában 1873. Január havától szabadakaratulag használható és 1876. Január havától fogva kötelezőleg alkalmazandó; továbbá hátra van a hitelügy, vagyis más szavakkal kifejezve, az osztrák nemzeti bankkal való viszonyunknak rendezése.

Az 1872-diki évnek teljesedésbe nem ment óhajai mellett, egyik további fénypontul felemlítendő az ipartörvénynek alkotása és életbe léptetése.

Nem akarunk ezen törvénynek birálatába bocsájtkozni, hanem

csupán tárgyilagosan azt constatalni, hogy sokan magukat általa érdekükben sértetteknek vélik, míg nem magyar, irányunkban egyébként csekély barátságos indulattal viseltető körökben, éppen ezen törvény talál meleg elismerésre

Azon szép szándoklatok, melyeket a nagyméltóságu földművelési, ipar- és kereskedelmi Ministerium az ipartörvény végrehajtására vonatkozó rendeletében letett, ugy látszik, az illető körökben hiányzó fogékonyság és méginkább a mai iparos osztály összegének csekély értelmi képzettsége miatt, hajótörést szenvednek.

Nem mellőzhetjük itt, az ország ipar-viszonyainak jelenlegi állapotát szem előtt tartva, a magas kormánynak ez érdembeni különös figyelmét kikérni.

Noha az alulirt kamara a kor követelményei elől nem zárkózik el; noha az ipar szabad fejlődésének hódol és azon elv mellett küzd, hogy alkotmányos országban mindenki kenyerét ugy keresheti, mint ezt legkönnyebben teheti: ugy mindazonáltal nem képes azon tényt ignorálni, hogy Magyarország diszló nagy-iparnak mai nap még nem hazája, mivé a legszabadabb ipartörvény sem varázsolhatja, hanem hogy a kézi ipar honunkban még jelentőséggel bír, hogy a kézmives osztály mint termelő és adófizető tényező önállólag fennáll és reménylhetőleg jövőben is fenállani fog. De hogy ez lehető legyen, az iparos sarjadéknak értelmi kiképzésére kell a súlyt fektetni.

A nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszterium azon nemes szándékot nyilvánította, hogy az ország iparos helyein az iparos oktatást akarja életbe hívni.

Minden gondolkodó ember ezen intézkedést legalább addig, míg az új népiskolai törvénynek eszméi oly csekély tért foglalnak, a népnek testébe és vérébe még oly kevésbé szivarogtak át, — jobb állapotok fejlődésére vezető segédeszközül örömmel üdvözölni fogja. De csak is segédeszközül! mert ilyes állapotok végleges létesítésére magából az iparos életből kinőtt intézmény kívántatik; hatósági intézkedések e téren döntőleg nem hathatnak.

Ilyes intézményül tekintjük az ipartársulatokat.

Az ipartörvény IV. fejezete ezt tekintetbe veszi ugyan, de benne az önkéntes egyesülés állittatik fel elvül.

Ezzel pedig, az alázattal alulirt kamara véleménye szerint, a törvényhozás a tényleges viszonyokat nagyon is túlhaladta, oly irt hagyván hátra, mely könnyen iparos osztályunk sirjává lehet.

Az iparos testületek, czimeztessenek ezek akár czéheknek, akár társulatoknak, az értelmi kiképzés, a belszervezés és a fegyelem érdekében iparügyünkre nézve mellözhetlenül szükségesek ; kell tehát, hogy a törvény, mely hivatva van azt rendezni, az iparosoknak szilárd testületté való egyesülését elvül kimondja.

A társulatoknak czélja legyen: az ipar tanulását, a munkásoknak kézmű- és ipariskolák általi műszaki kiképzését, a társulást, azaz: az elforgácsolt s ennél fogva tehetetlen erőknök szilárd s hatalmas egészszé való egyesítését előmozdítani és a fegyelmet a társulathoz tartozók közt fenntartani.

De miként legyen ezen czél elérhető, ha a törvény erről nem gondoskodik, miután a szabad akaratra bizott társulati egyesülés és az egyesnek a társulathoz való szabad akaratu csatlakozása, kézműveinknek mai nap még általánosan csekély miveltégi foka mellett, nem vezet azon czélhoz, mely után törckedni kell.

Mélyen meggyökerezett véleményünk szerint, mely tapasztalattunk folytán meggyőződésé vált, a mai nap pangó, oltalom és figyelem nélkül álló hazai iparügyünknök megszilárdulása s életképes fejlődése egyenest szilárd s erélyes társulatoktól függ ; mert a társulatok lassonként azon meggyőződésre fognak jutni, hogy az ipar csakis minden czéhbéli maradványok eltávolítása és korszerü kiképzés által lehet képes magának szilárd, a jövőt biztosító alapot vetni, mely meggyőződésben fel fogják ismerni azon ösvényt, mely czélhoz vezet és melyen haladva az ipar lassan-lassan azon helyzetbe jő, hogy üzletét — mind a termelés, mind a kelendőség tekintetében a haladó kor követelményeihez képest berendezhesse és a fenyegető versenynek erős gátot vethessen ; főleg pedig az iparos osztályban erkölcsi öntudatot fog ébreszteni, mely neki ismét a politikai és társadalmi életben figyelmet és tekintélyt szerzend.

Ha egyszer iparos osztályunk a szellemi és erkölcsi miveltésnek ezen fokán áll, akkor igenis elérkezett a szabad egyesülésnek ideje ; akkor ilyes törvényes intézkedés már nem lehet és nem lesz káros, mert az egyesülés hatalmáról fogalom már világosan kiképezve leend ; mai nap pedig ilyen intézkedés még korai.

Ezek volnának az 1872-diki évnek legnevezetesebb jelenségei, melyeket igyekvők voltunk lehetőleg tárgyilagosan és szorosán a valóság határai közt előterjeszteni.

Jelen alázatos jelentésünk bevezető sorainak végén nem hallgathatjuk el a feletti sajnálatunkat, hogy a kamara még mai nap sem tudja, valljon a magas ministerium a korábban felterjesztett főjelentéseit, melyekben számos jogosult kíváncsi van letéve, eddig figyelembe veendőnek találta-e?

Ezen kételyt növeli bennünk azon szomorító tapasztalat, hogy sem az 1867. Oktober, sem az 1871. November havában felterjesztett jelentéseink tudomásul vétele iránt egy szóval sem értesítettünk.

A kamara egyáltalán nem igényli, hogy jelentései tökéletes, vagy talán irodalmi művekül tekintessenek; de miután e jelentések oly közegtől származnak, mely még mindig igyekvő volt, legjobb akarattal és legnagyobb buzgósággal a nemzeti jólétet előmozdítani, melynek képviselői fáradságot és időt nem kimélnék, hogy hivatásukat betöltsék: ennél fogva e jelentések véleménye szerint okvetlenül figyelmet érdemeltek volna, sőt azt is bátor hinni, miszerint várni jogosítva volt, hogy a nagyméltóságú ministerium a figyelembevétel bizonyosságául írásbeli érdemleges elintézészt adand; a fennforgó körülmények mellett azonban mély sajnálatát kell kifejeznie, hogy az adatgyűjtésbeni nagy fáradsággal és sok idő felhasználásával szerkesztett jelentései legjobb esetben becses anyagul az irattárba tétettek.

A kamarai intézmény és munkáinak a magas kormány részéről ilyszerű figyelembe vétele, sem önbizalmát, sem pedig küldői bizalmát nem szilárdíthatja. Ha az még több izbeni szervezésnek lesz is alávetve, úgy befolyása és tekintélye még sem fog emeltetni; csakis akkor, ha a tapasztalathból és közvetlenül a gazdasági életből meritett javaslatai s kívánalmái fensőbb helyen kellő figyelemben részesülnek, — ha a közönségnek a kamarák sikeres működéséről élénk eszmecsere és a jogosult követelmények teljesítése által látható bizonyíték adatik, vagy ha a kívánalmak teljesítése a fennforgó viszonyok miatt nem lehetséges, ezek indokoltan kifejtetnek — fog ezen közigazgatási intézmény küldőinek eszmekörében meghonosodni és a lakosságnak vérébe átmenni. Akkor pedig az annyira szükséges, mai nap sajnosan nélkülözött támogatásban minden körök részéről teljesen részesülni fog és működése az leend,

a minek lennie kell s egy oldalról sem fog az ujjá szervezésnek kívánsága hallatni. —

A nagyméltóságu miniszterium ezen megjegyzéseket kegyesen megbocsájtani fogja, melyeket tekintélyünk megóvása tekintetéből tenni kényszerítve valánk.

Ezek után bátorzkodunk a kereskedelmi és iparos tevékenység egyes ágaira áttérni, tisztelettel megjegyezve, hogy a jelentésünkben itt-ott előforduló hézagok a beszerezni igyekezett, de meg nem kaphatott adatok hiányának tulajdonítandók.

Megjegyzések

Mezőgazdasági termelés.

Az 1872. évi gabona-termelés Magyarországra, és különösen a dunántúli kerületre nézve, nem igen volt kedvező; az aratás általában közészerü eredményt adott.

A gabonaárak nem mutatnak jelentékenyebb ingadozást. Azok váltakoztak, és pedig:

buzánál . . .	6 ft. 25 kr. — 6 ft. 50 kr. közt,
rozsnál . . .	3 ft. 50 kr. — 3 ft. 60 kr. „
árpánál . . .	3 ft. 10 kr. — 3 ft. 15 kr. „
zabnál . . .	1 ft. 85 kr. — 2 ft. — kr. „
kukoriczánál .	3 ft. 60 kr. — 3 ft. 85 kr. „

Annak oka, hogy a csak közészerü termés daczára az árak fel nem szöktek, főleg abban keresendő, hogy Nyugat-Európában a termés általában jobb volt mint Magyarországbán és hogy a későbbi szükséglet nagyrészt Galicziából és Oroszországból fedeztetett, úgy hogy a terménykereskedés csak szerény korlátok közt mozgott.

Noha ezen jelenség az 1872-ki belföldi fogyasztásra való tekintettel nem mondható éppen kedvezőtlennek, úgy mindamellet komoly meggondolásra ad okot.

Tény ugyanis, hogy ha az aratás eredménye a miénknél távolabb eső országokban jó eredményt mutat fel, Europa nyugoti része csak másod sorban gondol Magyarország terményeire, miért is könnyen azon eset állhat be, hogy Magyarország nem lesz képes bő esztendő alkalmával feleslegét értékesíteni. — Hogy pedig mit jelent

ez oly országban, melynek főgazdagsága földjének terményeiben áll, azt minden gondolkodó nemzetgazda könnyen belátja.

Ha azt kutatjuk, hogy ezen jelenség honnan ered, ugy két okot fogunk találni:

Először terménykereskedésünknek csekély soliditását, mely a külföldet óvatossá teszi, és másodszor a közuti közlekedésnek rossz állapotát.

A közlekedési főerekhez, a vasutakhoz vezető utak tökélytelen és koronként járhatlan volta a gyors szállítást megakadályozza és ezen fölül a terményt drágítja.

A takarmányokban a termés általán jó volt. A kellemes Május és nedves nyár a takarmány növést s fejlődését nagyban elősegítette.

A cukorrépa termesztése mindig nagyobb terjedelmet vesz, ugy hogy a létező cukorgyárak nyers anyaggal bőven elláthatnak.

Az 1872-iki év a cukorrépára nézve meglehetősen kedvező volt; ellenben a burgonya kevésbé díszlett, miután rothadásnak volt kitéve, részben pedig kinőtt.

Hüvelyes vetemények közül a bab leginkább termesztetik, mely jól szokott tenyészni; termesztetik borsó, lenese és büköny is, de csekélyebb mennyiségben.

A komlótermesztés különösen vas megyei Borostyánkő, Pinkafő és Felső-Eőr vidékén említésre méltó.

Az ottani sőrfőzők és a bécsi kereskedők a termelt jó minőségű komlót szivesen veszik; ára mázsánként 80 ftig fizettetik.

A jelesített, ugy Vas- és Sopron megyéknek egyéb vidékei is, fekvésük és éghajlati viszonyaiknál fogva a komlótermesztésre kiválóan alkalmasak, és kívánatos lenne, ha a termesztésnek ezen ágára több figyelem fordíthatnék.

Az említett vidékek természetöinek nyilatkozata szerint a komlótermesztés 40 ft. átlagos ár mellett még minden egyéb mivelési ágnál jövedelmezőbb; azonban megjegyzendő, hogy ezen vidékeken a póznák számba nem vétetnek, melyek oly vidékeken, hol fenyesek nincsenek, egy kis tőkét igényelnek, mi a jövedelmezőséget csökkentti. Mindamellett a komlótermesztés jövedelmező volta kétségtelen, mit a stajerországi Hartberg melletti szép ültetvények bizonyítanak.

Len nagyobb mennyiségben csak Vas megyében, és pedig a

noriai havasoknak kiágazásain lakó németek által lesz termesztve; másod sorban említendők a lentermesztés tekintetében Zala, Baranya, Győr és Veszprém megyék. Ellenben kender területünknek minden vidékén, hol kisebb, hol nagyobb mérvben termesztetik. —

A bortermesztés kamarai kerületünkben kiváló helyet foglal el. Mintegy 161,500 katastralis hold területen átlagosan 5.000,000 akó bor termeltetik.

Az 1872. év a bortermesztésre nézve mennyiségileg nem volt kedvező, de minőség tekintetében az 1870. és 1871. éveket túlhaladja.

A borüzlet élénk volt és a termesztők boraikért viszonylag jó árakat kaptak. Azonban ezen élénkség nem volt annyira következése nagyobb szerű kivitelnek, hanem inkább annak, hogy a hazai borkereskedők készlete nagyon megfogyott, kik tekintettel az 1873. évi bécsi világtárlatra, készletüknek kiegészítését időszerűnek látták.

Ezen czikknél a régi panaszok folyvást hallhatók.

Boraink kivitele a termelés mennyiségével nem áll arányban, mi leginkább a termesztőkön fekszik, kik tekintve a talajminőséget és éghajlati viszonyokat, kevés gondot fordítanak a fajok választására, a szőlőnek teljes megérésére, a fajoknak érettség és fekvés szerinti különválasztására.

Mindehhez pedig még járul az általánosan igen hiányos pinceszegzészat.

Hol a termesztésben ily tényezők működnek, ott nincs haladás, és e tekintetben még soknak kell történnie, míg a dolog jobb fordulatot vehet.

A baromtenyésztésről kevés örvendeteset lehet szólani. Habár az istálló-nevelés némi haladást tett is, úgy az mindazonáltal még messze van azon ponttól, hogy félig meddig kielégítőnek mondathatnék.

A legelőnek évenkénti kevesbülése a marha-állomány apadását vonja maga után, melyet az istálló-nevelés kelleleg nem pótol, minek folytán a husarak oly magasak, mint még soha.

Közgazdasági tekintetben ez nagy horderejű. A helyett, hogy a gazdasági hulladékok felhasználtatnának, az évenként ezernyi holdakban parlagon heverő földek takarmányműekkel bevettetének s ez által a baromtenyésztés emeltetnék és jövedelmező gazdasági

mellékággá tétetnék: a legelőre való hajtás megtartatik és a marha-állomány évről évre fogy.

A juhtenyésztés is csak egyes nagyobb urodalmakban üzetik terjedelmesebb módon.

A kisebb földbirtokosoknak ebben nincs, vagy csak nagyon kevés része van.

Nem lehet tehát e tekintetben a juhtenyésztésnek emelkedéséről szóllani, noha tény, hogy egyes juhtenyésztők a fajnemesítés körül elismerésre méltó igyekvést tanúsítanak, mire első sorban azon észlelet adhatta az ösztönt, hogy finom gyapju keresett czikk és jól fizettetik, holott közönséges gyapju, habár vevőt talál is, aránylag olcsó áron kel.

De ezen igyekezet csak egyeseknél észlelhető és állithatni, hogy a juhtenyésztés körül általán a hust adó juhnak meghonosítása szolgál irányul.

A sertvéstenyésztés Somogy és Baranya megyék Drávamelléki vidékein, valamint Zala és Vas megyék egyes részeiben lendületesen üzetik, és a tenyésztőkre nézve jövedelmező is. Hasonlóképp üzetik még a sertvéstenyésztés Veszprém megyének Bakony vidékében, de már nem oly mérvben, mint ezelőtt évtizedekkel. Ennek következtében a pápai vásár, hol előbb nagy mennyiségű leölt sertvés került eladásra, jelentőségéből sokat veszített.

A selyemtenyésztés hanyatlóban van. A korábbi években mutatkozott szép eredmény néhány egymásután következett rossz évek által ugyszóllván megsemmisült, és a falusi tenyésztők, kik ezen gazdasági mellékkeresletet megkedvelték, jelenben bizalmatlansággal viseltetnek iránta és tőle elfordulnak.

Azon remény tehát, hogy ezen tenyésztési ág teljesen meghonosulni és számos kéznek jövedelmező keresletet nyújtani fog, nemesak nem valósult, hanem — sajnálattal kell constatalnunk — sok évre megsemmisítve van.

A méhtenyésztésre nézve, mely általán az egész kamarai kerületben figyelemre méltán igényt tarthat, az 1872. év nem volt kedvező. A június havában uralgott kedvezőtlen időjárás megakadályozta a rajzást és később a méhek közt betegséget okozott, ugy hogy a méztermelés teljesen sikertelennek mondható.

A mezei gazdaság tökélytelen voltában kamarai kerületünkben majdnem általán a néhány év óta jelentékenyen felszökött munkabérek alatt sinlik; főleg pedig éreztetik ez azon megyékben, hol a cukoripar meghonosult.

Ha a jóval magasabb munkabéreket, az adók nagyságát, valamint a haladó civilizálás folytán felmerülő magasabb háztartási igényeket a termények árával összehasonlítjuk, akkor azon szomorító tapasztalatra jutunk, hogy a kívántatott több kiadás a gazdának földjéből nyert jövedelmét majdnem teljesen fölemészti, és hogy okszerű beruházásokra kevés marad, megtakarításról pedig szó sem lehet. —

Kivételt képeznek legfőlebb azon községek, melyek népes városok közelében fekszenek.

Általán tudva van ugyan, hogy a földmivelés belterjessége tekintetében honunkban, kivált némely vidékén, még sok kíváncsót hagy, úgy szinte a földmives osztály a miveltségnek még igen alantas fokán áll; de mindamellett a mezei gazdaság sokkal jobb viszonyoknak örvendhetne, ha magát első sorban okszerű miveltésre, a gazdasági foglalkozás minden részének tökélyesítésére s kiegészítésére, a földnek belterjes és teljes felhasználására, másod sorban pedig ujitások elfogadására szánná.

Természetes, hogy e tekintetben a nagy birtokosoknak kellene jó példát mutatni.

Azon tény, hogy Magyarország földrajzi fekvése, talajának minősége, fejlődése és lakosai hajlamánál fogva első sorban és kiválóan földmivelési állam, mindenkor és minden benső szervek alakulására irányzott combinációban alapul és kiindulási pontul szem előtt tartandó.

Kell tehát, miszerint mindenek előtt gazdasági viszonyainknak helyesnek bizonyult elvek szerinti, úgy egészbeni, mint részbeni rendezése minden tehetséggel alkotólag fogantatba vétessék, hogy ennek folytán a nemzetgazdasági egyéb tényezők az általános jólétet előmozdító összhangzó egészszé fejlődjenek.

Ennélfogva világos, hogy e tekintetben helyes és döntő körülményül a földmivelésnek eddigi, különösen nagy birtokosaink által gyakorlott módja kiváló figyelembe veendő.

Ez érdemben pedig nagy bajul tekintendő, hogy nagybirtokosaink kevés kivétellel, okszerű bérleti rendszabálynak elfogadásával és teljes meghonosításával eddig meg nem barátkozhattak; minden

tulzás nélkül bizvást mondhatni, hogy ezen sajnálandó mulasztáson nyugszik majdnem kizárólag a nemzeti jólét természetszerű fejlődésének fájdalmasan érzett hátramaradása; mert ha azon érdek, mely bizonyos földterület műveléséhez kapcsolva van, csak egyes, akár fizikai, akár erkölcsi személy érdeke, akkor természetszerűleg a határ is ugyanazon arány szerint egyszerű vagy csekély.

Ha például 20,000 holdnak birtokosa, ki ezt maga kezeli, tapasztalat szerint holdanként 4 fttal számított jövedelemmel könnyen megelégedhetik, mert évi 80,000 fttal a kényelmes és kellemes élet minden igényeinek megfelelni képes, akkor a földnek jobb művelésére való ösztön ugy szőlván önmagától elesik.

De vegyük egyszer, hogy minő roppant különbséget tenne, ha ugyanazon birtokterület négy vagy öt bérlőnek kezében volna. Ennek első következése lenne az, hogy a tulajdonos, a bérleti viszonyoknak mai állaga szerint, legalább a kétszeres összeget nyerné jövedelmül, ezután pedig a bérlő éjjel nappal fáradozna minden tehetségét összeszedné, hogy a bérbirtokot teljesen felhasználja, mert nemcsak a tulajdonost, de önmagát is akarná gazdagítani. Ennek elérésére a haladásnak minden eszköze, a gépek és az egyéb korszerű berendezések alkalmazása kiyántatnék, a mi ismét szakerőknek külföldről való behozását, következő az iparnak fejlődését vonná maga után.

Ily módon a 20,000 holdnak 80,000 ft. jövedelme minden ábrándozó önámítás nélkül és egészen természetszerűleg az ötszörös mennyiségre, és ha a külföldi viszonyokat, jelesen a belga és angol gazdaság viszonyait vesszük arányul, többre is szállana, mert Belgiában és Angolországban a bérlő átlag ugyanannyi évi bért fizet holdankint, mint a mennyi még mai nap is nálunk egy hold bányai földnek vételára.

Hogy a nemzeti vagyon, általános jólét és adóképeség hasonló mérvben növekedne, az magától értetik.

Megközelítő számítás szerint a magyar korona terület mivelte földjének mintegy fele része, majdnem 40 millió hold kiterjedésben a nagybirtokosok által házilag kezeltetik. A bérleti rendszernek alkalmazásával majdnem matematikai biztonsággal várható nagyobb jövedelem minimuma — holdanként átlag csak $2\frac{1}{2}$ fttot véve — az országnak évenként száz millió forintnyi közvetlen több jövedelmet adna. De ez csak a

közvetlen nagyobb jövedelem lenne, a közvetett jövedelmet, mely éppen annyit tenne, nem is számítva.

Ha a közönségesen és minden nap hallható állítás: hogy a számok szólnak — való, úgy gazdasági rendszerünknek itt tárgyalt reformja minden további magyarázatot avagy indokolást nélkülözhet

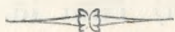
Azonban megállapodunk azon nagy kérdésnél: miként lehetne nálunk az említett rendszert alkalmas s hatályos módon a gyakorlati életbe hozni és általánossá tenni?

Ez érdemben minden törvényes intézkedés határozottan ki van zárva, mert ez az egyesek akarati szabadságára meg nem engedett kényszert gyakorolna; legalkalmasabb, sőt egyedüli helyes eszköznek tekintjük az irodalom teréni működést, melyet folyamatba tenni legelső sorban a szakközegek, és ha kívántatik, magának a magas kormánynak befolyása alatt is — hivatvák. Sajtó utján kibocsájtandó szakiratban, melyhez statistikusaink az összehasonlító pontos adatokat, és utazó szakférfiak a külföldön szerzett tapasztalataik részletes eredményét szolgáltatnák, a bérleti rendszer általános elfogadása érdekében az országnagyok és nagybirtokosoknak gyakran tanusított hazafiságára és bölcs belátására kellene hivatkozni; és a kívánt eredmény annál inkább várható lenne, mivel a javaslatba hozott reformnak az illetők általi létesítése nem csak semmi áldozattal kapcsolatban nincs, sőt inkább birtokuk értéke nagyban emeltetnék, és így míg egyrészt vagyonosodás tekintetében nyernének, másrészt a társadalombani magas állásuk s befolyásuk legkevésbé sem csökkenne, mint ezt a történelem és Angolország példája világosan mutatja.

A kamara jól tudja, hogy ezen habár nem is új, de tagadhatlanul életképes eszme körüli fejtegetései a tökéletességre igényt nem tarthatnak; mindazonáltal ezen Angolországban józan elvekből szokássá; sőt szabállyá vált módnak kiszámíthatlan előnyei és látszólag a közgazdasági forgalom minden ágára anyagilag s erkölcsileg gyakorolt rendkívüli hatása, nem különben azon meggyőződés, hogy az esetben, ha nálunk ezen okszerű példa követésre talál, azonnal nemcsak az állami fejlődésünket jelenleg gátló szorultság megszűnik, hanem közvetlen eredményeül nem sejtett jólét terjedne el az egész országra és Magyarország pénzügyi tekintetben is a leggazdagabb országok egyikévé válhatna, — bennünket arra késztet, hogy e helyütt az említett rendszer mellett melegen fel-

szóllaljunk és azt támogatásul a magas kormány figyelmébe ajánljuk.

Jelentésünk ezen részének végén nem mulaszthatjuk el a magas kormány figyelmét mégis az ugynevezett „juta“-növényre irányozni, melynek szála Indiából Europa éjszaki országaiba hozatik, és mindennemű zsákok alakjában hozzánk is érkezik. Az éjszaki éghajlat és az ottani drága föld annak termesztését jó formán nem engedi, de kopár posványos vidékeink és mérsékelt éghajlatunk a juta-növény termesztésére hihetőleg alkalmas és az Magyarország becses gazdasági terményévé válhatna.

Tüzelő anyagok.

a) Tüzi fa.

A kamarai kerületbeni erdőterületnek terméteke a legújabb
statistikai adatok szerint:

Baranya megyében	177,360 hold,
Vas "	289,097 "
Sopron "	142,146 "
Győr "	21,872 "
Somogy "	313,347 "
Tolna "	73 555 "
Mosony "	17,122 "
Veszprém "	195 289 "
Zala "	292,211 "
összesen	1.521,999 hold.

A faárak utolsó főjelentésünk ideje óta a kamarai kerületnek majdnem minden részeiben, különösen pedig az iparral foglalkozó nagyobb városokban, jelentékenyen felszöktek. A mindinkább tovább fejlődő közlekedési hálózat jelentékeny mennyiségű tüzi fának Bécsbe való szállítását és így az árak növekvését idézi elő, melynek legközelebbi következménye ásványos tüzi anyagoknak fa helyetti használata.

A déli vaspálya társulatnak kimutatásai szerint csupán a lajtaszent-miklósi végállomásnál az 1872. év folyamában 1.290,613 mázsa tüzi fa lett kivive, ellenben csak 20,691 mázsa behozva.

Mindamellett a különböző vidékeken a faarakban, a szerint, a mint a létező közlekedési eszközök a fafelesleg kivitelét megengedik vagy nem — nagy különbség van.

Ezen árak váltakoznak :

kemény fánál ölenkint . . .	8 — 14 ft.,
puha fánál ölenkint . . .	6 — 11 ft. közt.

b) Ásványszén.

A széntermelés a kamarai kerületben kiváló helyet foglal el és a szénbányák legtöbbjeiben örvendtes lendületnek indult.

Az 1872-ki termelési adatok hiányában, az 1870. és 1871-dikeket akarjuk közölni és csupán megjegyezni, hogy biztos értesülés szerint az 1872-diki évnek termelési mennyisége azokat jóval túlhaladni fogja.

A termelt szén minőségéhez képest fekete és barna kőszén.

Fekete kőszén. A magán bányaterületek térmértéke, melyen fekete kőszén aknáztatik, az 1872-ik évben tett, és pedig volt:

Pécs szab. kir. városának . . .	125,440.	□öle,
a cs. kir. szab. Dunagőzhajózási társulatnak (Pécsett és Vasason)	2 873,871. ₅₈₉	"
Czindery örökösének (I. és II. Ju- lianna akna)	108,664. ₆₂₄	"
a csetnek-pécsi vasgyár társulatnak (Pécsett)	15,660.	"
az egyesült Dunagőzhajózási társu- latnak (Szabolcson és Somogyon)	366,226. ₀₀₅	"
a pécsi káptalannak	307,767. ₅₈₂	"
a pécsi püspökségnek (Császtán)	250,879. ₃₅₀	"
összesen	4.548,509. ₁₅₀	□öle.

A fekete kőszén termelése tett:

	1870-ben		1871-ben	
	bécsi mázsá	érték forintban	bécsi mázsá	érték forintban
Czindery örökösei I. és II. Julianna aknájában	88,039	18,840	116,102	27,552
a cs. kir. szab. Duna-gőzhajózási társulat bányáiban	4.221,619	759,891	4.605,497	885,637
a csetnek-pécsi vasgyártársulat bányájában	225,452	51,853	304,197	73,007
az egyes. Duna-gőzhajózási társulat bányáiban	492,488	152,930	849,628	204,675
a pécsi káptalan bányájában	258,929	46,607	357,143	122,535
a pécsi püspökség bányájában	62,690	22,568	25,609	14,304
Összesen	5.349,217	1.052,689	6.261,176	1.327,710

Az 1871. évnök az 1870-dik évvel való összehasonlításából tehát kitünik, hogy a termelés 911,959 bécsi mázsával és az érték tekintetében 275,021 ftal szaporodott.

A termelésnek ezen többletében legnagyobb része van a cs. kir. első Duna-gőzhajózási társulatnak 383,878 bécsi mázsával és mindjárt utánna az egyesült Duna-gőzhajózási társulatnak 357,140 bécsi mázsával.

Pécs szab. kir. városnak szénbányája az 1870 és 1872-iki években nem miveltetett.

A termelés helyéni átlagos árak bécsi mázsánként következők:

	1870-ben	1871-ben
Czindery örökösök bányájában	21. ₀₄ kr.	23. ₇₃ kr.
a szab. cs. kir. Duna-gőzhajózási társulat bányáiban	18. kr.	19. ₂₃ kr.
a csetnek-pécsi vasgyár társulat bányájában	23. kr.	24. kr.
az egyesült Duna-gőzhajózási társulat bá- nyáiban	30. ₃₂ kr.	24. ₀₉ kr.
a pécsi káptalan bányájában	18. kr.	34. ₃₁ kr.
a pécsi püspökség bányájában	36. kr.	50. kr.

Valamennyi fekete kőszén-bányában az 1871. év folyamában működésben állott:

- Szállító- és jármű gőzerőre 27, vízi-erőre 1, állati erőre 7, vízemelő gép 2.

Szállító pálya volt, és pedig: vaspálya 30,913 öl, fapálya 280 öl.

Csupán a cs. kir. szab. Duna-gőzhajózási társulat bányáiban létező szállító-pályák 25,742 öl vaspályában állottak.

Munkás foglalkodtatott: 1853 férfi, 35 nő és 20 gyermek.

Napszám fejében átlag fiztetett:

	férfiaknak	nőknek	gyerme- keknek
a Czindery örökösök bányá- jában	1 ft. 40 kr.	50 kr.	50 kr.
a Duna-gőzhajózási társulat bányáiban	1 ft. 20 kr.	50 kr.	— kr.
a csetnek-pécsi vasgyártársu- lat bányájában	1 ft. 35 kr.	50 kr.	— kr.
az egyesült Duna-gőzhajózási társulat bányáiban	1 ft. 40 kr.	60 kr.	50 kr.
a pécsi káptalan bányájában	1 ft 20 kr.	50 kr.	— kr.
a pécsi püspökség bányá- jában	— ft. 90 kr.	— kr.	— kr.

Balaeset fordult elő valamennyi fekete kőszénbányában 25 könnyű, 6 súlyos, 1 halálos.

A munkások társládáinak vagyonállaga tett:

a Czindery örökösök bányájában	813 ft. 83 ¹ / ₂ krt.
a Duna-gőzhajózási társulat bányáiban . . .	93,301 ft. 25 krt.
a csetnek-pécsi vasgyártársulat bányájában .	1,588 ft. 50 krt.
az egyesült Duna-gőzhajózási társulat bá- nyáiban	4,169 ft. 51 krt.
a pécsi püspökség bányájában	1,853 ft. 69 krt.
összesen .	101,726 ft 78 ¹ / ₂ krt.

A pécsi káptalan bányájának munkásai ezen jótékony intézményt nélkülözik.

Barna köszén A barna köszén termelésére magánosoknak engedélyezett bányaterület tett, és pedig:

a veszprémmegyei alsó-szapári bányatársu- latnál	175,616	□ ölet,
herczeg Eszterházy Miklós pubendorfi bányá- jánál	200,704	"
Kaiser Moritz máriafalvi bányájánál . . .	50,176	"
Körmendy Ede " "	100,352	"
a pesti üveghuta-társulat buglóczi bányájánál	75,264	"
herczeg Eszterházy Miklós ujfalusi " . . .	784,412	"
Sopron sz. kir. városa brennbergi " . . .	980,265 ₃₀₀	"
gróf Festetics Gyula krisoveczi és tekleniczai bányájánál	150,528	"
a hidasi bányatársulatnál	100,352	"
összesen .	2.617,669 ₃₀₀	□ ölet.

A barna kőszén-bányákban termelés tett:

	1870-ben		1871-ben	
	Bécsi mázsa	Érték forintban	Bécsi mázsa	Érték forintban
A brennbergi bányában	1.325,724	318,173	1.378,000	349,317
Az ujfalusi „	1.101,575	159,908	1.200,894	172,864
Az alsó-szapári „	21,000	5,250	51,000	12,750
A buglóczi „	80,000	9.600	—	—
Körmendy E. urnak máriafalvi bányájában .	50,788	15,236	31,925	6,385
A hidasi bányában .	2,000	250	—	—
Összesen . .	2.581,087	508,417	3.661,819	541,316
Továbbá szabadtúrzásilag termeltetett barna kőszén:				
Hürsch ur által, Ajkán Veszprém megyében .			2,000	500
Bonyhády Géza ur által, Várallyán Tolna megyében			800	320
Gróf Károlyi Lajos ur által, Hóvárdoson Vas megyében			2,334	233
Mindössze tehát .	2.581,087	508,417	3.666,953	542,369

E szerint az 1871-ki év termelésében az 1870-diki év termeléséhez képest mutatkozik többlet: 85,866 mázsa, 33,952 frt. értékben.

A pesti üvegyár-részvénytársulatának buglóczi és a hidasi bányatársulatnak szénbányáiban az üzlet 1871-ben szünetelt; herczeg Eszterháznak pubendorfi, Kaiser Móricznak máriafalvi, gróf Festetics Gyulának krisovecezi és tekleniczai bányáiban pedig a művelés már évek előtt kedvezőtlen viszonyok, főleg a keletdőség hiánya miatt beszüntetve lett.

A pesti üvegyár-részvénytársulata buglóczi bányaművelésének beállítására, ugyanezen társulat üvegbányája üzletének beszüntetésével egy időbe esik.

Az átlagos termelési költség következő:

	1870-ben	1871-ben
a brennbergi bányában	24 kr.	25 ²⁵ kr.
az újfalusi bányában	12 „	14 „
az alsó-szapári bányában	25 „	25 „
a buglóczi bányában	12 „	— „
a máriafalvi bányában	30 „	20 „
a hidasi bányában	12 ⁵ „	— „
az ajkai szabad-turzásban	— „	25 „
a várallyai „	— „	40 „
a hóvárdosi „	— „	10 „

Az összes barna köszénbánya-művekben az 1871-ik év folyamában üzletben állott:

Szállító és jármű: gőzerőre 4, vizierőre 9, állati erőre 2.

Vizemelő gép: gőzerőre 6, állati erőre 8.

Szállító pálya volt, és pedig: 6120 öl vas- és 239 öl fapálya: a vaspályákból csupán a brennbergi bányára 6000 öl esik.

Munkás foglalkodtatott: 1022 férfi, 134 nő és 35 gyermek.

Napszámul fizettetett átlag:

	férfiaknak	nőknek	gyermeknek
a brennbergi bányában	1 ft. 65 kr.	75 kr.	30 kr.
az újfalusi „	1 ft. — kr.	54 kr.	— kr.
az alsó-szapári „	— ft. 85 kr.	— kr.	— kr.
a máriafalvi „	— ft. 90 kr.	35 kr.	— kr.
az ajkai szabad-turzásban	— ft. 95 kr.	— kr.	— kr.
a várallyai „ „	1 ft. 10 kr.	— kr.	— kr.
a hóvárdosi „ „	— ft. 80 kr.	40 kr.	— kr.

Baleset fordult elő 7 könnyű és 1 halálos.

A társládák vagyona tett:

a brennbergi bányánál . . .	75,676 ft. 23 krt.
az újfalusi . . .	14,169 ft. 32 krt.
a buglőzei . . .	146 ft. 88 krt.
a máriafalvi . . .	1,353 ft. 75 krt.
összesen . . .	91,346 ft. 18 krt.

Ezen fejezet végén mégis közlünk egy, az összes széntermelést 1856-tól bezárólag 1871-ig mutató átnézetet.

Év	Fekete kőszén	Barna kőszén	Összes termelés	Összes érték o. é forintban
1856	561,211	889,252	1.450,463	339,255
1857	866,944	1.109,895	1.976,839	454 183
1858	1.595,546	1.358,504	2.954,050	578,879
1859	2.395,843	1.480,563	3.876,406	624,350
1860	2.699,053	1.768,703	4 467,756	675,514
1861	2.978,793	1.844,684	4 823,477	711,485
1862	3.602,770	1.728,331	5.331,101	817,244
1863	3.548,533	1.926,930	5.475,463	865,349
1864	4.290,260*)	2.024,036*)	6.314,269*)	1.099.452*)
1865	3 714,841	1.761,483	5.476,324	930,381
1866	3 999,991	1.571,188	5.571,179	963,331
1867	3.669,981	1.829,304	5.499 285	955,032
1868	4.458 509	2.278,444	6.736,953	1.356,343
1869	4.757,235	2.585,496	7 342,731	1.465,334
1870	5 349,217	2 581,087	7.930,304	1.501,106
1871	6.261,176	2.666,953	8.928,129	1.860,079

A széntermelés tehát az 1856 — 1871-diki 16 évi időszakban szaporodott, és pedig:

a fekete kőszénél . . .	5.699,935
a barna . . .	1.777,701
összesen . . .	7.477,666 mázsával

1.520,824 ft. értékben.

*) Ezen számokban 14 havi eredmény foglaltatik.

c) Pirszén.

(Coaks.)

A pirszén termelése is a cs. kir. szabad. Duna-gőzhajózási társulatnak Pécsen és Szabolcson levő 42 kemenczében látható növekedést mutat.

Termeltetett:

1870-ben 111,563 mázsa 61,359 ft. 65 kr. értékben

1871-ben 217,785 „ 131.433 ft. 43 „

E szerint az 1871-diki évnek termelése az előző évhez képest több 106,222 mázsával.

A pirszén-termelésbeni növekedésről áttekinthető képletet nyújtandók, a következő kimutatást közöljük:

Év	Termelt pirszén	Az előző évhez képest	Észrevétel
1862	21,461	—	
1863	26,262	+ 4,801	
1864	37,280	+ 11,018	
1865	55,728	+ 18,448	
1866	71,135	+ 15,407	
1867	81,111	+ 9,976	
1868	93,077	+ 11,966	
1869	158,627	+ 65,550	
1870	111,563	— 47,064	
1871	217,785	+ 106,222	

A pirszén ára 1871-ben mázsánként volt 60.³⁴ kr.

d) Sajtolt szén.

(Briquettes.)

Sajtolt szén két, az első cs. kir. szab. Duna-gőzhajózási társulat és az egyesült Duna-gőzhajózási társulat tulajdonát tevő, Pécsen és Somogyon levő gyárban termeltetik.

A termelés tett:

1870-ben 286,451 mázsát 115,726 ft. értékben,

1871-ben 484,128 „ 174,313 „ „

Az 1871-diki növekedés tehát 197,677 mázsa.

A sajtolt szén termelése még csak 1870-ben jutott jelentőségre.

Egy mázsa ilyen szén ára volt 1871-ben az első cs. kir. szab. Duna-gőzhajózási társulat gyárában 34.₈₅ kr., az egyesült Duna-gőzhajózási társulat gyárában pedig 48.₈₁ kr.

Bányászat.

A fentebb körülményesebben tárgyalt ásványszén kivételével, a bányászat kamarai kerületünkben csak másodlagos jelentőségű és abban a termelési mennyiség tekintetében nagy ingadozás mutatkozik.

Bányamű létezik:

a) a „Segengottesbergi“ bánya- és hutatársulat tulajdonát tevő v a s k o v a n d m ű, vasmegyei Borastyánkön, melyben

1870-ben 3000 mázsa vaskovand termeltetett 1450 forint értékben.

b) K ö r m e n d y J. n. urnak d á r d a n y -bányaműve, szinte vasmegyei Máriafalván.

Abban termeltetett:

dárdany-érez :	1870-ben	12,237	másza	26,533	ft.	25	kr.	értékben
„	1871-ben	26	„	117	ft.	—	kr.	„
nyers dárdany:	1870-ben	3,673	„	27,545	ft.	50	kr.	„
„	1871-ben	1,305	„	16,312	ft.	50	kr.	„
dárdany-fém :	1870-ben	892	„	16,502	ft.	—	kr.	„
„	1871-ben	380	„	7,600	ft.	—	kr.	„

A termelés mennyiségébeni ingadozás oka a kamara előtt ismeretlen, de ezen hivatalos adatokból felmerülő tény bizonyos sajnálandó. Egyébiránt nem gondolunk tévedni, ha ama, a világgforgalomtól most még egészen elzárt vidéknek hiányos közlekedését tekintjük ezen sajnós jelenség okául.

Ipar.

A kamarai kerületnek ipara az országban létező ipar arányában meglehetősen jelentékeny, de az csak egyes ágakra terjed.

Legnagyobb jelentőséggel bír a cukoripar. A fenálló 7 cukorgyár egy millió mázsa répánál többet dolgozik fel, melyért az államnak fél millió forintnál több adót fizet.

A cukoriparnak viszonyai az 1872-ik év folyamában nem voltak kedvezők, miután az árakban nagy ingadozás mutatkozott, mely a cukorárak nevezetes módoni csökkenésével végződött.

A cukortermelésre kamarai kerületünkben csupán Sopron megye és Vas megyének egy része alkalmas.

Mosonmegyében, hol ezelőtt két jelentékeny gyár működött, ezen iparág kedvezőtlen viszonyok miatt megszűnt. Ugyanez történt már évek előtt Zalamegyében.

Vas megyében cukorgyár eddig még nincs, de ez érdemben már több előkészítő lépés tételét és hihető, hogy legközelebb Szombathely mellett cukorgyár építtetni fog.

Az e célra alakult részvény-társulat nem tudott ugyan még határozott eredményhez jutni, miből azonban jövőre nézve kedvezőtlen következtetést vonni nem lehet, mert azon visszavonó elemek, melyek ez eredménytelenséget okozták, új részvénytársulatnak leendő alkotásánál bizonynyal mellőztetni fognak.

Másod sorban a szesztermelés említendő.

A szeszipar általános helyzete honunkban egyáltalán nem mondható kielégítőnek.

A magas gabona- és az aránylag csekély szeszáruk, a szesziparnak czélszerűtlen megadóztatása, a külföldnek nagy versenye és egyéb kedvezőtlen mozzanatok első sorban ezen fontos iparág tepedésének okai. Számos kisebb szeszfőzde munkáját az utolsó évek alatt beszüntette, miután a legnagyobb pénzbeli áldozatok daczára sem voltak képesek sikerrel működni.

Tagadhatlan ugyan, hogy ezen kisebb üzletelepek berendezése többnyire nagyon kezdetleges; a bevett régi gyakorlat mai napig ezen iparban megtartatott, és sok még a kívánandó nemcsak ezen gazdasági szeszfőzdek berendezése, de tisztasága tekintetében is. A legrégebbi szerkezetű készülékek, melyek már évtizedek előtt czélszerűtleneknek ismertettek, még most is alkalmazásban vannak. A közismeretek hiánya nagyon is gyakran legnagyobb birtokosaink tönkrehajtását okozza.

A magyarországi szesz kivitele eddig főleg Olaszországba történt. Azonban új adótörvénye folytán, mely szerint külföldi szeszre hectoliterként 30 lira beviteli vám követeltetik, külföldi szesznek Olaszországbai bevitele majdnem lehetetlenné vált.

Egyébiránt ezen törvénynek életbeléptetése következtében Olaszországban mindig több szeszgyár keletkezik, és alig van kilátás többé, hogy Magyarország a szeszt ismét oda küldhesse. Ezen körülmény Magyarországra nézve a legnagyobb jelentőséggel bír, mivel a kiviteli években felesleges szeszmenyiségének két harmadát Olaszországba szállította, úgy hogy Olaszország volt eddig a magyar szesznek legnagyobb fogyasztója. Olaszhon mint szeszfogyasztó ország Magyarországra nézve legkedvezőbbben fekszik is, és pedig sokkal kedvezőbbben, mint Németország, vagy nyugati Európának egyéb államai.

Valamint Olaszország, úgy a Dunafejedelemségek irányában is már évek óta ugyanazon bajok léteznek, hová a magas beviteli vám miatt szeszt szállítani nem lehet. Azonban e fejedelemségekbe Magyarhonból nagy mennyiségű likőr és rhum vitetik.

Kell tehát, hogy a magyar szeszipar, mely termelvényének minősége tekintetében Europa nagy részével versenyezni képes, új kelendősegi tért foglaljon, hogy a világpiacon állását, mitől létele függ, megtarthassa.

Általán véve Magyarország nagyobb iparszerű szeszfőzdéi jövedelmezőbbek az ugynevezett gazdaságiaknál. Az elsőbbek t. i. a magas husarak folytán a marhahizlalásban találják nyereségüket,

mig az utóbbiak merőben a legközelebbi szomszédságukban termesztett nyers terménynek feldolgozására utalva lévén, az utolsó kedvezőtlen évszakok folytán sokat szenvedtek, mi számos főzvény megszüntét vonta maga után.

Örvendetes tényül felemlitendő, hogy 1872-ben Carstanjen Gusztáv és társa czukorgyárosok által Csepreghen nagyszerű marhahizlalással összekötött szeszgyár lett felállitva, mely már üzletben is áll.

A sörtermelés daczára a láthatólag növekvő sőrfogyasztásnak, sajnálatos hanyatlásban van.

Albrecht főherczegnek magyar-óvári sőrfőzdéjét kivéve alig van egy, mely megemlítést érdemelne.

A fogyasztásra kerülő sör legnagyobb részt Bécsből, Pestről és Gráczből hozatik, sőt már cseh és morva sörök is nagyobb mennyiségben lesznek behozva.

Ez valóban szomorú jelenség. Oly országban, mely az európai szárazföld nagy részének sörtermelésül az árpát szolgáltatja, mely nem silány minőségű komlót is termeszt, a sörtermelés az ország központja, Pest városának kivételével, az iparos életből eltűnni kezd, noha anyagi megzilárdulása tekintetéből arra szüksége volna.

Azonban reményleni akarjuk, hogy a közlekedési eszközök szaporodtával és a kelendőségnek ez általi könnyebbitésével, a töke figyelmét ezen, a viszonyokhoz képest életképes és gazdagon jövedelmező iparágra fordítani fogja.

Nem mulaszthatjuk el, itt ismételten felemliteni, hogy a sörtermelést gátló legnagyobb akadály a még mindig fennálló kisebb királyi haszonvételekben keresendő.

Az alulirt kamara már különböző alkalommal a regale-javadalmak fennállásának káros voltára utalt és azok megszüntetését szorgalmazta. — hasonlókép a közvélemény is ugyanazt már hangosan követelte, minél fogva ezen tárgynak közelebbi fejtegetését ezuttal feleslegesnek tartja.

A kamarai kerület malomipara szerény korlátok közt mozog és úgy szölván kizárólag a vámos őrlésre szoritkozik. Kivételt csupán néhány nagyobb — Magyar-Óvárott, Pápán, Kőszegen, Pécsen, Mohácsen és Nagy-Kanizsán létező malom tesz; nagyobb liszttermelésnek hiányát különösen Sopron és vidéke sajnosan érzi, úgy hogy a kereskedelem itt kénytelen, őrlési terményekbeni szükség-

letét Alsó-Ausztria, Pest és Magyar-Óvár malmaiból beszerezni. A kőszegi gőzmalomnak is van itt raktára.

A közvélemény gőzmalomnak Sopronbani szüksége s jövedelmezősége iránti kérdésével már régóta foglalkozik ugyan és ily vállalat létesítése mellett határozottan nyilatkozott is, de a tőke még mindig tartózkodó és gőzmalomnak Sopronban leendő felállítására csak kegyes óhajtság marad.

Kamarai kerületünkben néhány telep maláta-termelésével is foglalkozik és ilyeszerű nagyobb gyár még csak legközelebb lett Sopronban berendezve.

Az olajtermelés hanyatlóban van és főleg a repceszetermésnek eredményétől függ.

Ha az általán jó és a külföld általi kereslet nem nagy, akkor az olajtermelés a nyersterménynek nyomott ára mellett, valamint az egyébnemű világító anyagokkal való verseny lehetséges, ellenesetben pedig a néhány létező telep egyenes veszteséggel dolgozik és a termelést lehetőség szerint megszorítja.

A bőrgyártás kamarai kerületünkben néhány jeles iparos által van képviselve, mindamellet még korán sincs azon állásponton, melyet elfoglalni hivatva lenne. Mindennemű nyers bőr, cserháj és gubacs az országban bőven találtak és így megvagnak mind azon előfeltételek, melyek virágzó bőripar tekintetében megkívántatnak és dacára ennek állapotáról kedvező nem mondható. — Ez is egyike a csakis Magyarországon sajátságos jelenségeknek, hogy minden előfeltételek létezésénél egészségesen lüktető iparos élet még sincs, és hogy számos iparág parlagon hever, mely bizonyos körülményekhez képest bő jutalmat ígér. — Valljon mi lehet ennek oka? Őszintén ki kell jelentenünk, hogy az a külföld részéről Magyarország irányában — méltán vagy méltatlanul-e, azt itt nem akarjuk kutatni — tanúsított bizalmatlanságban rejlik, pedig csakis onnan várhatunk oly elemeket, melyek egyedül képesek iparunkat a viszonyoknak megfelelő álláspontra emelni.

Az agyagárak termelése általán véve csak szerény korlátok közt mozog. Kivételt tesz csupán farkasházi Fischer urnak világhírű porcellángyára és a téglagyártás különösen kamarai kerületünknek azon részében, honnan szállítási üzlet Bécsbe és Alsó-Ausztria gyári vidékeibe eszközölthetett, mi főleg Sopronra és környékére vonatkozik.

A bécsi új építményeknek nagy száma által igényelt roppant

szükségletet Bécsnek téglagyárai legcsekélyebb részben sem tudták kielégíteni; úgy hogy az építetők távolabb eső telepeket kényszerültek felkeresni. Különleg Sopronnak téglavetőiből mintegy 3 000,000 faltégla szállított Bácsbe, minek folytán a téglá ezerenkénti ára 16 ftról 22 ftra felszökött.

Az üvegyártásról ujat nem mondhatni; finom áru nem készítették, a közönséges áru pedig meglehetősen áron kel. A pesti üvegyári részvénytársulat thalheimi üvegyára, melyben az üzlet az 1870. évben ismét folyamatba tétetett, az 1871. év óta megint szünetel. Ezen gyakori üzletbeszűntetésnek oka oly kedvezőleg és tüzelő anyaggal bővelkedő vidéken fekvő gyár által, előtűnk tudva ugyan nincs, de csakis a kezelés módjában lehet kereshető. Az urkuti üvegyár is rövid munkálkodás után ismét beszüntette üzletét. Fényleg áll tehát a somogy megyei Lukafa és a zalamegyei Vétyem községben létező üvegyár, melyek viszonylag kedvező körülmények közt működnek és készítményüknek máris biztos piacot szereztek.

A hamuzsír főzés folytonosan apad. Az e nemű majd nem legnagyobb telep Győri Károly urnak soproni hamuzsír főzéje az itteni szappanyos társulat birtokába ment át és mint hamuzsír főzde megszűnt.

Timsó és vaskalicz herczeg Eszterháznak ujfalui szénbányájában termeltetik. A termelt timsó mennyisége tett:

1870-ben 3817 mázsát 26719 ft. értékben

1871-ben 3111 „ 21777 ft.

Egy mázsa ára 7 ft.

A timsótermelésben sajnálatunkra apadás mutatkozik, mely az 1869. évnek 4754 mázsányi termelési mennyiségével szemben 1870-ben 757 mázsát és 1871-ben máris 1463 mázsát tesz.

A timsótermelésnek nagy hátrányára szolgál azon körülmény, hogy ülep-szereket, ugymint: kénsavas légköneget és kénsavas hamúleget magas áron többnyire külföldön kell beszerezni, miután a birodalomban kevés üzlettelep van, mely vegyszerek termelésével foglalkozik.

A vaskalicz termeléséről a kamarának nincs részletes tudomása.

A szappanfőzés meglehetősen lendülettel üzetik és e cikkben jelentékeny kivitel eszközöltetik kamarai kerületünkől Horváth- és Szlavonországokba.

Örvendetes tényül kell e helyütt felemlitenünk, hogy a soproni szappanyosok egy termelő társulatba egyesültek, és hogy ekként képesek leendének iparukat megfelelő álláspontra emelni.

Piperes-zappany névszerint Kanizsán készítették kitünő minőségben egy telep által. A soproni szappanyosok társulata is ilyszerű szappany készítésével foglalkozni fog.

Abábsütő és viaszöntő ipar különböző, már többször felemlített okokból jelentőségét nagy részben elvesztette.

A légszesz fogyasztás kamarai kerületünkben folyton növekszik és Sopron, Pécs és Győr városok már évek óta légszeszvilágításnak örvendenek.

Az 1872. év folyamában Szombathelyen lett a légszesz-világítás behozva.

A nevezett városokbani légszeszgyárak, melyek első sorban az utcák világítását eszközlik, magán körökben is folytonosan több fogyasztásra találunk, különösen pedig üzleti helyiségekben a légszeszvilágítás nagy világító erejénél fogva kedveltetik. Azonban a légszesznek magas ára általános fogyasztását akadályozza.

Gyúára a sopronmegyei Lajta-Szt.-Miklóson, Győrött, vasmegyei Pinkafőn és Szombathelyen, mégis Veszprémben létező gyárakban készítettik. Említésre méltó a lajta-szt.-miklósi, szombathelyi és pinkafői gyárak készítménye, mely már jó hirre kapott.

Az enyv készítése alig említhető, ellenben kátrány és szekérkenőcs nagyobb mennyiségben termeltetik Vasnegyében, de többnyire csak gazdasági mellékfoglalkozásként.

A pinkafői gyántaterménygyár, mely szekérkenőcsön kívül különnemű illó olajokat készít, kedvező fekvéssel bir és olcsó munkaerő fölött rendelkezik, a szükséges üzleti tőke hiányában nem bir felvergődni. Egy részvénytársulat ezen iparágat nem is sejtett pontra emelhetné, de a tőke mai nap még tartózkodik a közlekedéstől teljesen elzárt vidéken beruházásokat tenni. És így az ipar e dúsan megáldott Pinkafő vidékén, kivéve a gyúára készítményt, mely csak részvénytársulat alakulása óta vett lendületet, úgy szállvau egészen parlagon hever.

Az iparszerű csontliszttermelés jelentőség nélküli. A cukorgyárak e cikkbeni szükségletüket részint maguk termelik, részint pedig Alsó-Ausziából szerzik.

A keményítőgyártás még csak a soproni keményítő gőzgyár létesülése óta, mely 1870-ben építettett és 1872-ben nevezetes módon nagyobbított, bir jelentőséggel.

Ezen gyárnak készítménye jeles minőségénél fogva gyorsan talált kelendősegre, úgy hogy jelenben már jó hírnek és számos vevőnek örvend.

E gyáron kívül még 7 iparos foglalkozik keményítő-készítéssel

Az 1872 év folyamában Sopronban pótkávégyár építetett; a tulajdonképi pótkávénak termelése eleve még csak csekély ugyan, miután e gyár most még leginkább a nyerterménynek előállításával foglalkozik, de mindamellett ezen telep működésének kiterjesztésében annál kevésbé lehet kétkedni, mivel a pótkávék fogyasztása tetemesen növekszik.

Gyapjubóli szövetek közül első sorban a Pinkafőn üzött daróc posztó- és pakrócz készítés felemlítendő; ezen kívül közönséges posztó készítették Sopronban, Kőszegen, Pinkafőn és Veszprémben.

Dicsérettel felemlítendők mégis a Pinkafőn készített szőrbóli szítaszövetek, melyek Egyptomig kivitetnek.

A ruhakészítés szűk korlátok közt mozog és többnyire rendelt munkának elkészítésére szoritkozik.

A ruhakereskedés pedig közönséges áruk eladásával foglalkozik.

A czipész-üzlet is hasonló állapotban van és csupán a belföldi fogyasztásra, illetőleg a helyi szükséglet előállítására terjed.

A ruhakészítési iparok jó munkásoknak érezhető hiánya és túlfeszített bérkövetelések alatt sinlenek.

A szücsipar körül közel 400 önálló iparos foglalkozik; az ebbeli készítmény jó és tartós, úgy hogy a versenytől ez iparágak nem kell tartania.

A kalapkészítés a jelentékenyebb városokban, u. m. Sopronban, Győrött és Pécsent nagyobb mérvben üzetik és itt finom áru is termeltetik; ellenben az ugynevezett falusi kalaposok csak közönséges árut készítenek, részint megrendelésre, részint a városi kalaposok számára, részint országos vásárok alkalmára.

A kefekötő-ipar kerületünkben élénken üzetik, úgy hogy jelentékeny mennyiségű kefekötő-áru kerül kivitelle.

Papirgyártás kamarai kerületünkben a jelentékeny rongymennyiség daczára alig létezik. A pinkafői papirgyár, mely régi rendszer szerint van berendezve, a tulajdonosnak kedvezőtlen anyagi viszonyai miatt semmi jelentőséggel az iparos életben nem bír. Pedig ez az egyedüli papirgyár kerületünkben.

Ellenben a 85 önálló könyvkötő közül többen igen csinos papír-munkát készítenek, és általában ezen ipar a tökélynek oly pontján áll, mint kevés más, úgy hogy teljes elismerést érdemel.

A kamarai kerületben készült fentebb munkák közül fel- említendők a gyékények, kosárkötő munkák, valamint szalma- és nádszékek.

Az épület- és szerszámfa termelése nevezetesen Vas, Somogy és Zalamegyében bir jelentőséggel.

Az 1871. évben kivitetett:

Lajta-Szt.-Miklósnál:

épület-, szerszám- és metszett fa	91,214	mázsa
talpfa	95,694	„
hordó-donga	215,465	„

Csáktornyanál:

épület-, szerszám- és metszett fa	98,035	mázsa
talpfa	3,040	„
hordó-donga	758,413	„

Ellenben behozatott:

Lajta-Szt.-Miklósnál:

épület-, szerszám- és metszett fa	83,786	mázsa
talpfa	84	„
hordó-donga	1,937	„

Csáktornyanál:

épület-, szerszám- és metszett fa	656,295	mázsa
talpfa	—	„
hordó-donga	4,110	„

A bevitelben a stajer épület-, szerszám- és metszett fa nagy szerepet játszik és a kivitel 550,832 mázsával túlhaladja, ellenben pedig nagyobb a kivitel a bevitelnél, és pedig:

talpfánál	98,650	mázsaival,
hordó-dongánál	967,831	„

Az asztalos mesterség a csekély építési kedv miatt sinlik, mi mindenütt érezhetővé válik.

A kádár ipar Magyarországon a mindenkori szüretnek minőségétől függ és aránylag számosan van kamarai kerületünkben képviselve, a nélkül azonban, hogy iparos tekintetben kiváló jelentőségre igényt tarthatna.

Az esztergályos ipar csak városokban bir némi jelentő-

séggel. Faluhelyen inkább gazdasági mellékfoglalkozást képez és többnyire csak a téli hónapokon át lesz üzve.

Faragott munkák fából a kamarai kerület némely vidékein meglehetősen mennyiségben készíttetnek, mely iparág a gazdaság egyik jövedelmező mellékfoglalkozása.

A fésűs ipar csekély jelentőségű és azt a gyári ipar mindinkább háttérbe szorítja.

Az aranyozó ipar néhány jeles iparos számlál, de általán véve kiváló jelentőséggel nem bír.

Ugyanez áll a kárpitos iparról.

Az arany- és ezüstmivesi üzlet majdnem kizárólag aranyáruk kereskedésével foglalkozik és arra nézve különleg az 1872. év nem volt kedvező, mert a gyenge termés és az iparos forgalom lankásága mellett hiányzott az eszköz fényűzési cikkek beszerzésére.

A gépészet kamarai kerületünkben örvendetes haladást tesz, habár arra nézve az 1872-iki évnek viszonyai kedvezők nem voltak. Különösen pedig szólható a gazdasági gépipar haladásáról, mely több jeles telep által képviselve van.

A tűzoltó szerek gyártása nevezetes lendületnek örvend, miután a tűzoltási ügy az országban mindig tovább fejlődik és az alakuló önkéntes tűzoltó csapatok magukat kor- és czélszerű szerekkel ellátják és ilyenek beszerzésére a községet is ösztönzik.

A szállítási eszközök közül főleg a közuti és fényűzési kocsik érdemelnek említést. Sopronban, Pécsen és Marczaliban hintók és egyélnemű kocsik készíttetnek, melyek kulcsin és tartóság tekintetében semmi kívánandót nem hagynak és tökéletesen versenyképesekül tekintethetnek.

A lakatos ipar közül kitünő iparosok foglalkoznak, de az, valamint minden az építéssel kapcsolatban álló ipar, a hanyatlott építési kedv miatt szenved.

Ezen iparnak készítményei közül a soproni takaréktüzhely gyárai is dícséretesen felemlítendők, mely telep erélylyel előre törekszik és a sikeres fejlődésnek minden kellékeivel bír.

A bádogos ipar is derék egyéniségek által képviseltetik ugyan, de az létezésének alapját mégis nagyobb részt kész a gyári munkávali kereskedésben keresi.

Az építészeti ipar, mely a kamarai kerületnek egyik legjelentékenyebb ipara, minden tekintetben vállalkozási képességgel

bir, miért csak sajnálandó, hogy tartós munkára nem talál. Az építési hajlamnak hiánya tényleg beállott

A nagy tőke más módton elhelyezkedéssel sokkal nagyobb kamatozást talál, és csak egyes tőkepénzesek, kik a nagy játékba nem biznak, keresnek pénzüket számára házak építése által, habár csekély kamatu, de biztos értékesítést. A mi az építészeti iparnak még is munkát ad, az csak a főleg iparos czélokra szolgáló — legszükségesebb uj építményekben és változtatásokban áll.

Az építési hajlam hiányának következése a beállók lakás-inség és a lakbérnek majdnem elviselhetlen módton felszökötése.

Igaz ugyan, hogy ez főleg csak a kamarai kerületnek nagyobb iparüző helyeire vonatkozik, de még oly helyeken is, hol az iparos tevékenységnek csak némi szaporodása észlelhető, a lakáshiány már nem ismeretlen dolog és lényegesen hátráltatja az iparnak mind elterjedését, mind megszilárdulását.

Az építési kedvnek élesztésére az uj és átalakított építmények számára az eddiginél több évre engedélyezendő adómentesség hathatósan befolyra, és ilyszerű törvénynek alkotása biztonnal az országra és iparára nézve nagy horderejű lenne.

A művészeti ipar sorába számítjuk a könyv-, művészeti tárgyak és zeneművekkel kereskedést, a hirlapok kiadását, nyomdákat, fényképészetet, festészetet és rajzművészetet.

A könyv-, műtárgyak és zeneművekkel való kereskedéssel 12 önálló kereskedő foglalkozik, kik az e tekintetbeni igényeknek megfelelnek.

Hirlap a kamarai kerületben 14 adatik ki, melyek közül 2 politikai irányu. Ezek közül megjelenik német nyelven 4 és magyar nyelven 10.

A kamarai kerületben létező 13 nyomda 15 gyors- és 23 kézi, valamint 7 kőszajtón 62 munkást foglalkodtat.

A fényképészet máris nem sejtett tökélyre emelkedett, és hol csak lehet, a művészet teréni egyéb nyomatot háttérbe szoritja.

Festő és rajzoló van a kamarai kerületben 14 és ezek közt néhány igen derék tehetség.

Ha visszapillantunk az 1872. évnék iparos tevékenységére, mély sajnálatunkra be kell ismernünk, hogy abban nem mutatkozott sikeres haladás, sőt inkább minden ágában veszélyes megállapodás.

Kereskedelem.

Magyarország kereskedelme főleg a földnek termésén alapszik; ha a termés bő, és ha a külföld a terményekbeni nagy feleslegnek vevőjéül feilép, akkor az országban virágzik kereskedelem és forgalom is; míg ellenben rosz termésű évek, vagy oly időszakok, melyekben a külföld csak gyéren jelentkezik vevőként, felette érzékeny hatást gyakorolnak.

Az 1872. évnék kezdetén, a kereskedelem nagy terjedelmet vett, mi szép reményekre jogositott. Gabona vitetett Stajerországba, Schweizba és Németországba; fa, különösen Somogynak alsó vidékéből, jelentékeny mennyiségben Bécsbe; szarvasmarha meglehetősen számban Nyugotnak; nyersbőr pedig Pestre. Az aratás, mely — mint említve lett — igen közepszerű eredményt adott, ezen élénk forgalmat rögtön beállítá, és midőn a hortermés, habár minőségileg igen jó volt, a várakozásnak meg nem felelt, teljes pangás állott be, miután a termelő pénz-zükében szenvedett. Végre őszutolján a kiütött marhavész miatt a marhavásárok beszüntetve és a marhajajtás eltiltva lett, mi a marhakivitelt megakadályozta.

Az egyéb káros befolyásokra, u. m. az általános pénzzükére, magas kamatlábra, hiányzó törvényekre és a külföldnek ebből folyó bizalmatlanságára már ezen jelentésünknek bevezetésében utaltunk, és így itthelyütt más nem marad nyilvánítandó, mint az:

hogy az 1872. év a magyar kereskedelemre nézve nem volt kedvező

Folytonosan megújul azon tapasztalat, hogy a magyar kereskedelem az állandóságot nélkülözi.

Oly ország kereskedelme, mely csak az őstermelésen és a termények kelendőségén alapszik; mely a külföldi vetések állapota és a termés minősége iránt félve és aggódva tudakozódik; mely az időjárástól függ: nélkülözni a természetszerű fejlődésnek és megszilárdulásnak szükséges kellékeit.

Sikeres kereskedelmi forgalomnak természetszerű támasza az ország viszonyainak és őstermelésének megfelelő ipar. A nyerstermények mindig nagy áringadozásnak vagynek alávetve és nagy térimerjüknel fogva aránylag csak csekély értéket képviselnek, következve előnyös kiviteli cikket soha nem képezhetnek.

Kell tehát, hogy nemzeti iparnak létesítésére, emelésére és szilárdítására a legnagyobb súly fektetessék. Csakis akkor, ha már virágzó iparunk van, fogja a kereskedelem a szükséges állandóságot elnyerni.

A kamarai kerületnek fő forgalmi cikkei a gabona, őrlési termények, bor, szesz, cukor, hordó-donga, hulladékok és sertvések.

A gabona, bor és növényi hulladékok jelentékeny vevői mint a déli, mint a nyugoti tartományok, ellenben az őrlési termények, szesz és cukor főleg Délnek, és csak csekély mérvben Keletnek veszik irányukat.

A mi a gabonakereskedést illeti, ugy ez főleg a termésnek jobb vagy silányabb minőségétől, ez után pedig az áraktól függ. Hogy a terménykereskedés az 1872. évben csak szerény korlátok közt mozgott, azt jelen alázatos jelentésünk folyamában már alkalmunk volt felemlíteni.

A borkereskedés, különösen az 1872. év második felében meglehetősen élénk volt. Jelentékeny mennyiség küldetett Orosz-, Lengyel-, Német- és Angolországokba. Ugyazint Olaszországba is nagyobb mennyiségű vörös bor szállítottott, de borainknak ott a dalmát borokkal erős versenyt kell küzdeni.

Ezenfölül az olasz piac Magyarország kiviteli kereskedelmére nézve a legnagyobb figyelmet érdemli.

Van többféle cikkünk, mely Olaszország felé kiviteli tárggyá lehetne. Igy például a gyertyánfa, mely nálunk csak tüzelésre szolgál, mig Olaszországban padlat-koczkára, citrom-ládákra és

egyéb burkolatra használtathatnék; továbbá kender, ha a jelenlegi kezdetleges miveltési mód okszerűvel felcseréltetik.

Szintugy a rongykereskedés is, habár nem jelentéktelen, még terjedelmesebbé tétethetnék, de kellene, hogy a kiviteli vám megszüntetessék.

Olaszországgal való forgalmunknak nagyobb élénkségét adandó, mindenekelőtt szilárd, egyoldalulag nem másítható kereskedelmi szerződéssel kellene bírunk, hogy a beviteli vám tetszés szerint fölemelhető és érdekünk károsítható ne legyen, mint ez például a szesz tekintetében történt, minek káros hatása világosan ki van fejezve abban, hogy szesz kivitelünk, mely még 1870-ben 218,479 mázsára rugott, 1871-ben 76,903 mázsára csökkent.

Továbbá kellene, hogy ily vám- és kereskedelmi szerződés a gabonára vetett beviteli vámot megszüntesse.

Hasonlókép gondoskodni kellene, hogy bármely országban hozott s jogerőre emelkedett ítéletek más államterületen is végrehaj-
tassanak.

Nem kevésbé szükséges a vasuti tarifáknak egyszerűsítése s leszállítása, valamint a szállítási eszközöknek az egyes vaspályánál szaporítása, miután a magyar kereskedők kötelezettségének a külföld irányábai nem teljesítése főleg a szállítási eszközök elégtelenségében rejlik, mint ezt a szállítás közül 1868-ban felmerült bajok bizonyították.

A kamarai kerületnek sertvés kereskedése Sopron sz. kir. városában van összpontosítvá. Az évi forgalom e piacon 400,000 darabnál több. Ennek bizonyosságául csupán felemlítjük, hogy a déli cs. kir. szab. vasuti társulat forgalmi kimutatása szerint 1871-ben a lajta-szent-miklósi végállomásnál 397,659 darab sertvés lett kivive, mely mennyiség általán a soproni piacon vétetett.

A vágómarhával kereskedésre nézve is Sopron jelentőséggel bír, miután magukat jó marhával ellátandók, a vevők nem csak a környékből, hanem a bécsi piacról, majdnem egész Alsó-Ausztriából és Stajeroszág egyrészéből itt összsereglenek. Az évi forgalom mintegy 80,000 darabra rug.

Vége a közlekedési eszközök, mint a kereskedelem kiegészítő tényezőjéről kell kissé hosszabban értekezni.

Mind a magas kormány, mind a törvényhozó testületnek a vasuti hálózat kiegészítése körül kifejtett nagy gondja, nem csak

félre nem ismerhető, hanem e tekintetben annyi tétetik, mint alig más országban.

Ezen kamarai kerületben is a forgalmi vonalok a győr-gräczy és fehérvár-gräczy, ugy a báttaszék-dombóvár-zákányi fontos vonalakkal szaporodott.

Továbbá az 1872-ik évben két főfontosságú engedély lett, és pedig a győr-sopron-ebenfurti és sopron-pozsonyi (vágvölgyi) vonalok építésére adva.

De minő az egyéb közlekedési eszközök, a közutak állapota? Ezeknél — sajnos — inkább hátramaradást mint haladást kell constatálni.

Az e körüli panaszok általánosak és alaposak.

Ugyanis sajnálatos tény, hogy Magyarországnak a vasutaknak folytonos szaporodásával a közutaknak menthetetlen elhanyagolása mindinkább észrevehető lesz.

Azonban a vaspályák és közutak egymást ki nem zárják, sőt ellenkezőleg egymást kiegészítik és egymással szoros kölcsönös összeköttetésben állanak. Jó közutak nélkül szakadatlan s élénk forgalom, vasutak nélkül a termelés, ipar és kereskedelem felvirágzása nem képzelhető.

Magyarhon mai nap még kiválóan földművelési állam ugyan, a mi azonban ki nem zárja annak lehetőségét, hogy iparüző állammá legyen, mivel minden alapfeltételek bőven meg vannak és lételünk kívánja, hogy minden eszköz felhasználásával azzá váljon.

A nyeresztermények bősége, a kiváló földrajzi fekvés a déli és keleti tartományokban való piacczal, hajózható folyamok, szóval minden arra mutat, hogy az ipar és kereskedelem felvirágzására kívántatott minden kelléssel bírunk, ha a jó állapotban tartott rendszeres közuti közlekedés a helyi forgalmat az évnek minden szakában lehetővé teszi és biztosítja.

Minő fennakadásokat okoz tartós esőzés alkalmával az utaknak hetekig tartó feneketlen állapota?

Mily tömérdek áruk maradnak gyakran a vasutállomásoknál hetekig összehalmozva, és mennyi áru romlik el a raktárak elégtelensége miatt?

Minő menthetetlen módon lesz a vonós marha kinezva és minő idő és munkaveszteség származik abból, hogy a favarosok csak késedelmesen tudnak a feneketlen uton haladni?

Az angol közmondás: „az idő pénz“ nálunk — sajnos — még meg nem értetett.

Minden mivelte egyénnek kötelessége az ország jólétén munkálkodni és a felett örködni, hogy a jobb jövőnek főelemei közöny és mulasztás által ne veszélyeztessenek. Csakis a terményeknek és iparos készítményeknek gyors értékesítése képes az ország jólétét emelni.

A sikeres fejlődésnek ezen alapfeltételével azonban az országnak legtöbb utai sajnos ellentétben állanak, és valóban ideje már, hogy e tekintetben jobb állapotra vezető fordulat történjén.

Ez érdemben a kamarához számos panasz érkezett; azonban nem bocsájtkozhatunk az egyes panaszok ismételésébe,*) mivel, mint általánosan elismerve van, az összes közuti közlekedésnek ujja alkotása kívántatik, mi csak okszerű rendszernek felállítása által lehető. És ezen fölül a közlekedésügyi magas ministerium már tervet is készítettett, mely az országgyűlés által helyen hagyatott és mely szerint a közuti közlekedésnek reformja eszközöndő lesz.

Nem titkolhatjuk ugyan el, hogy ezen tervnek végleges keresztülviteléig hosszú idő fog eltelleni, miután e tekintetben igen sok a teendő, — de azért a kezdetet is örömmel üdvözljük, mivel valahára a javulás kilátásba helyeztetik.

Egyet azonban nem mulaszthatunk el a magas ministerium különös figyelmébe ajánlani.

Tény, hogy a vasuti állomásokhoz vezető utak korán sem részesülnek a megyék részéről azon figyelemben, melyet igényelnek. sőt tény, hogy számos gyorsan keletkező vasuti állomáshoz, melyek hivatalva lennének nagy mennyiségű javakat felvenni, rendes közlekedési utak nem is léteznek és hogy az évnök több hónapján át meg sem közelíthetők. A megyéknek tehát komolyan meghagyandó volna, hogy e tekintetben kötelemüket teljesítsék, az ország érdekeit megóvják, a közmunka-erő felhasználásával a vasuti állomásokhoz vezető utakat létesítsenek és azokat jó karban tartásák. A kamarai kerületnek sok vidéken ily utak aránylag csak csekély költséggel előállíthatók lennének, mivel az utépítési anyag legközelebbi szomszédságában is kitűnő minőségben megvan; csak egy kis — helyes értelemmel párosult jó akarat kívántatik, és sok történhetik.

*) Ez irányban a kamara már ismételt előterjesztéseket tett, de minő sikerrel?

Valóban csodálandó, mily nyugalommal nézik a közigazgatási hatóságok még oly megyékben is, hol a lakosság a közmívelődésnek viszonylag előhaladott fokán áll, hol kereskedelem és ipar hathatósan mozog, a közlekedési utak pusztulását, a nélkül, hogy az ellen legkevesebbet tennének.

Ezek közé kell számitanunk Sopron megyét is, hol tényleg oda jutott, ha a nem jelentéktelen nagymartoni vasuti állomáshoz vezető ut a nedves őszi és téli időben hetekig járhatlan volt, hol a megyei utak is oly sanyaru állapotban voltak, hogy az azokoni közlekedés majdnem életveszéllyel járt.

Nézzük csak egy kevésbé Angol-, Belga és Németország közlekedési eszközeit, vagy csak pillantsunk egy kissé austriai szomszédaink utaira és természetesen fogjuk találni, hogy ott kereskedelem és forgalom oly óriási terjedelmet vőn.

Az ehhez kivántató feltételek nálunk is meg vagynak és ott sem dobta az anyatermészet e javakat az emberiségnek minden fáradozás nélkül ugyszólván ölébe, — nem! hanem az emberiség felismerte szükségét annak, hogy alkosson.

Ezen felismerés nálunk is kivántatik, ha magunknak a mivellet nemzetek sorában helyet akarunk biztosítani; mert ha ezt fel nem ismerjük, akkor nincs kizárva annak lehetősége, hogy az idő áramlata az örök természeti törvény szerint fölöttünk napirendre tér át.

A **hitelügy** kamarai kerületünkben ferde ösvényre jutott. Jelen jelentésünk bevezetésében az engedélyezési ügy szédületes volta iránt nyilatkoztunk, és hogy ismétlésekbe ne essünk, itt csak egyszerűen constatálni akarjuk, hogy tudtunkkal kamarai kerületünkben van 16 bankintézet, melyek közül 6 Sopronra esik, 24 takarékpénztár és 26 ugynevezett segély- vagy hitelegylet.

Rendes viszonyok közt ezen számok fejlett forgalomnak és előhozott jóllétnek örvendetes jeléül vétethetnének; de ez tényleg nincs így, mivel számos hitelintézet létezését nem az érzett szükségnek, hanem az uralgó alapítási szédelgésnek köszöni eredetét; és mert sok közülök, mert lételük nem alapszik szükségén, ismét

eltűnni fognak, de majd csak akkor, ha ezerek általuk károsítottak.

A hitelintézetek engedélyezését jellemző körülményt kell még különleg felemlitenünk, mert véleményünk szerint abban a közönyt sujtható veszély fekszik.

Csak ujabban felmerült szokás szerint a börze-ügyletekkel foglalkozó bankintézetek feljogosítatnak takarékbetéteket elfogadni miben a betevő közönséget fenyegető veszélyt látunk.

Felfogásunk szerint a betéti üzlet kizárólag a takarékpénztárak és takarékegyletek számára lenne fenntartandó, melyeknek ügyköréből alapszabályaik szerint minden kockázatot üzlet kirekesztve van, és melyek részvénytőkéje és tartaléktőkéjével, valamint biztos tőkebetételeikkel a szükséges biztosíték nyújtatik, mi, tekintve a takarékbetétek természetét, megkívántatik.

Ezen biztosítékot a bankintézetek, melyek speculationalis és tőzsdeügyletekkel foglalkoznak, ezen ügyletek változékonysága és a velük járó rendkívüli kockázatnál fogva, nemcsak nem nyújthatják, hanem a betevők válságos időkben egyenest veszélyeztetnek, sőt megtakarított pénzüket teljesen el is veszthetik. Minő következése lehet az ily katastróphának nem egyedül gazdasági, hanem politikai szempontból is az országra nézve, azt nem akarjuk közelebbről fejtegetni, mivel közelebbi megtekintés mellett amugy is minden gondolkozó ember szeme előtt lebeg.

Ez oknál fogva a bankintézetek részerei ily jog megadásának határozott ellenei vagyunk.

Daczára annak, hogy az iparügy terén az utóbbi években valóban nagy erőfeszítés fejtetett ki, ugy mindamellet annak egyéb ága — a földhitel, majdnem teljesen figyelmen kívül hagyatott. Igaz, hogy a szédelgésnek és gazdagodási kórnak időszaka, mely a népességnek majdnem minden rétegét magával ragadta, ilyszerű szilárd gazdasági üzleire nézve nem volt kedvező, de reményleni akarjuk, hogy jövőben ezen nagyon elhanyagolt üzletágra több figyelem fog fordítatni.

Kivánatos és az ország iparos fejlődésére felette előnyös hatással lenne, ha a nagy pénzüzetek felismernék, miszerint jobb lenne, ha a helyett, hogy szédelgő üzletekben részesülnek és ehhez kötik mind intézetüknek, mind megbizóiknak lételét, jövedelmező ipar-

vállalatokra támaszkodnának. Bár volna ez már így, akkor Magyarország jövője biztosítva lenne.

Midőn a tisztelettel alulirt kamara 1872-diki főjelentését ezennel a nagyméltóságu miniszterium elé terjeszté, egyuttal annak kegyes figyelembe vételét kéri.

Kelt Sopronban, 1873. évi April havában.

Töppler Károly,

elnök

Schindler Ferencz,

titkár

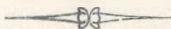
Utóirat.

Mielőtt ezen alázatos jelentés sajtó alá bocsájtható volt, kiűtött a rettentő mérvben pusztító bécsi börze-válság. Így tehát előbb, mintsem gondolni lehetett, valósult az, mit az őrzöngös üzérkedésnek és alapítási dühnek következményéül jeleztünk. Sopron és a kamarai kerületnek több helye a legsajnosabb tapasztalatot tették, a legnagyobb veszteségeket szenvedték. Oly bankok, melyek feltétlen bizalomban részesültek és melyeknek 1872-ki mérlege széditő számokat mutat, azóta megbuktak, bukásukkal ezernyi szorgalmas kéznek megtakarított pénzét megsemmisítvén és legjobb hírnek örvendő czégeket feneketlen mélységbe rántván. Az ennek folytán beállott nyomort nem akarjuk közelebbről leírni. Jelentésünk tehát közrebocsajjtásának idejében sok tekintetben az események által túlhaladva lesz, mindamellet az változatlanul a nagyméltóságú miniszeriumhoz felterjeszteni véljük, miután az 1872-iki évre terjed és ennek viszonyait volt igyekvő tárgyalni.

Kelt Sopronban, 1873. évi Május havában.

Töpler Károly,
elnök.

Schindler Ferencz,
titkár.

Utóirat

Megköszönöm a szerkesztésért és a közlésért a Magyar Tudományokért, melynek köszönhetően a Magyar Tudományokért folyó munkák köztudománnyá válnak. A szerkesztésért és a közlésért a Magyar Tudományokért, melynek köszönhetően a Magyar Tudományokért folyó munkák köztudománnyá válnak. A szerkesztésért és a közlésért a Magyar Tudományokért, melynek köszönhetően a Magyar Tudományokért folyó munkák köztudománnyá válnak.

Schindler Ferenc

Főpályi Károly

